

Prokupac i ostale novine

Novi zakon o obnovljivim izvorima energije donosi mnogo novina, ne zato što je nov već stoga što zaista predstavlja progresivan okvir za implementaciju savremenih trendova u kontekstu razvoja sektora OIE. Osvrnut ćemo se na neke od pozitivnih novina u zakonu. Jedna od njih je uvođenje termina *prozjumer* u energetske legislativu. Drugim rečima, ova novina otvara energetske tržišta građanima da i sami postanu proizvođači električne energije iz OIE. Sasvim očekivano, znatan deo javne rasprave bio je posvećen upravo temi *prozjumer*, pa tako i njegovom prevođenju u srpski jezik. Tako se jedan državni funkcioner dosetio – kako je sam obrazložio – žovijalnog termina „prokupac”, sa očitom referencom na poznatu autohtonu sortu grožđa iz Prokuplja. Osim vrcavih asocijacija na definiciju *prozjumer*, jedna bitna novina u kontekstu građana je i uvođenje modela energetske zajednice.

Energetske zajednice predstavljaju poseban model koji građanima nudi mogućnost da ujedine resurse i investiraju u zajedničke energetske projekte. Novi zakon – otvaranjem energetske tržišta za građane da postanu proizvođači električne energije iz OIE – predstavlja značajan iskorak u demokratizaciji energetske sektora. Poredbe radi, u Nemačkoj je jedna trećina ukupnih kapaciteta OIE u vlasništvu građana, fizičkih lica ili energetske zadruga. Građani – bilo kao fizička lica koja će instalirati male solarne elektrane u svojim domaćinstvima, ili pokretanjem energetske zadruga – prepoznati su na razini EU kao važan deo slagalice u ostvarivanju ciljeva energetske tranzicije. Za poticanje ulaganja građana u OIE, novi zakon o OIE predviđa model *fid-in* tarife za razvoj projekata do 500kWh sa izuzetkom vetronegetskih projekata koji se finansiraju do snage od 3MW. Ovaj model je gotovo istovetan modelu koji se primenjuje u Nemačkoj za razvoj kapaciteta OIE u vlasništvu građana.

Jovanka Atanacković iz sektora za zelenu energiju pri ministarstvu energetike, izjavila je da će se sa ovakvim podsticajima, investicija u solarnu elektranu od 50kWh isplatiti u roku od sedam godina. Međutim, priča je u praksi dosad bila malo drukčija. Samo za sakupljanje potrebne dokumentacije potrebne za dobivanje dozvole za instalaciju solarne elektrane na svom krovu, građanin je trebalo da potroši više od hiljadu evra na proces koji podrazumeva mesec i mesec natezanja s raznim direkcijama EPS-a zaduženim za uključivanje solarne elektrane u elektromrežu.

Ono što je najbitnije u kontekstu novog zakona, a nije spomenuto na javnoj raspravi, jeste iznos kvota koje će biti na raspolaganju građanima i energetske zajednicama za dobivanje položaja povlašćenog proizvođača. Dosad su kvote povlašćenih proizvođača za sustave do

30kWh iznosile mizernih 2 MW, što otprilike znači da bi s tim kvotama moglo da se spoji ukupno nekih petsto domaćinstava sa solarnim elektranama kapaciteta od 4kWh. Kvote za fizička lica i energetske zajednice ključan su segment, jer o njima zapravo ovisi koliko će se energetske tržište otvoriti za građane, te koliko će se investicije brzo odvijati u realnosti. Ukoliko kvote za građane budu male, povećanje kapaciteta OIE u državnom energetske miksu biće malo, i obrnuto, velike kvote znače više kapaciteta OIE u vlasništvu građana.. Osim otvaranja energetske tržišta za građane, važno je spomenuti i izmene vezane za energetske efikasnost kuća i zgrada. Srpska domaćinstva u proseku troše četiri puta više energije od domaćinstava na razini EU. Da bi potaklo rešavanje tog velikog problema, ministarstvo je najavilo otvaranje posebnog fonda za energetske efikasnost koji će subvencionisati fizička lica koji žele investirati u podizanje energetske efikasnosti svojih domova. Fond za energetske efikasnost će i jednim delom biti posebno usmeren na socijalno ugrožene delove stanovništva. Plan ministarstva energetike je da u taj fond usmeri stotinu milijuna evra, što je zaista skromna cifra s obzirom na to koliko objekata u Srbiji, javnih ili privatnih, vapi za saniranjem problema energetske neefikasnosti.

Panaceja

Iako novi zakon deluje ambiciozno u pogledu omogućavanja snažnijeg i bržeg razvoja energetske tranzicije ka OIE u Srbiji, on nije panaceja za celokupnu energetske, ekonomsku i društvenu problematiku vezanu za energetske tranziciju. Energetske tranzicija nije samo OIE i energetske efikasnost, već je njen glavni cilj – pored ograničavanja globalnog zagrevanja i klimatskih promena – transformacija celokupne ekonomije ka zelenim radnim mestima i zdravijoj životnoj sredini. Glavna neuralgična tačka u srpskom energetske sektoru, a koja stoji na tom putu, jeste rešavanje problematike termoelektrana, koje u proseku zagađuju šest puta više nego što je dopušteno domaćim i međunarodnim zakonima. Stvar je vrlo jasna. Bez gašenja termoelektrana u nekoj doglednoj budućnosti, nema nikakve priče o energetske tranziciji. Pritom, Energetske zajednica je 2019. godine objavila izveštaj da Vlada Srbije te iste termoelektrane obilno subvencionise stotinama milijuna evra godišnje. Termoelektrane su u Srbiji i neka vrsta Pandorine kutije, jer njihovo gašenje otvara i pitanje što sa radnicima koji rade u fosilnoj industriji, kao što su rudari. Poredbe radi, Nemačka je u procesu gašenja rudarske industrije u regionu Rur u zadnjih petnaestak godina potrošila 17 milijardi evra kako bi za 37.000 rudara omogućila program ranog penzionisanje, namenjen starijim rudarima, i program prekvalifikacije za mlađe rudare, kako bi mogli raditi u nekim drugim sektorima. Deo tih troškova je usmeren i na sanaciju kopova kako bi se životna sredina revitalizirala. Dakle, obim i visina ulaganja potrebnih za

finansiranje energetske tranzicije su ogromni. Na kraju krajeva, sve te troškove plaćaju građani iz svog džepa.

Vlada je početkom ove godine povisila 5 puta naknadu u računima za struju koji se tiču stavke proizvodnje energije iz OIE. Iako povećanje naknade predstavlja problem za budžet građana, pogotovo onih siromašnijih, veća ulaganja u energetska tranziciju su nužnost. Daleko veći problem sa energetska tranzicijom u Srbiji je što ova Vlada nije izgradila pristanak društva vezan za finansijska opterećenja koja će građani morati podneti kako bi se tranzicija ka niskougljeničnoj ekonomiji ostvarila. Ako država nema strategiju za gašenje termoelektrana, strategiju za rešavanje problematike radništva u fosilnim industrijama, ako još uvek finansijski subvencionise ekološki destruktivne projekte, poput mini-hidroelektrana, koje čine ogromnu štetu lokalnim zajednicama, onda energetska tranzicija u Srbiji ne ostvaruje svoj temeljni cilj, a to je poboljšanje kvaliteta i uslova života za sve građane Srbije. Donošenje novog zakona o OIE – koji je uzgred, progresivan i inovativan – tek je kap u moru za rešavanje problematike trulog energetska sektora u Srbiji. Pre svega, potrebna je sveobuhvatna strateška vizija transformacije ekonomskog sustava prema dekarbonizaciji, te politička volja i posvećenost da se ona i ostvari u praksi. A zatim, sveobuhvatan dijalog s građanima i radnicima, koji moraju preko svojih leđa da preguraju realizaciju energetska tranzicije. Ruku na srce, moguće je da je to ipak prevelik zalogaj za ovu vlast.

Izvor: masina.rs